

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน
ตำบลดงกระทยาม อำเภอสรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี
CULTURAL IDENTITY THROUGH THE BOON KLANG BAN TRADITION
OF THE THAI PUAN COMMUNITY DONG KRATHONG YAM
SUBDISTRICT SI MAHA PHOT DISTRICT PRACHINBURI PROVINCE

กาญจนา หอมเย็น^{*1} นวพล ทางาม² ภูเบศร บุรีวัฒน์³ กันต์กวี สุขสุวรรณ⁴ และ ชุตินา เจริญผล⁵
สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Katchana Homyen^{*1}, Nawapol Tha-ngam², Phubet Buriwat³,
Kankawee Suksuwan⁴ and Chutima Charoenpon⁵
Department of Social Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Chandrakasem Rajabhat University

*E-mail : katchana.h63@chandra.ac.th

Received: 2024-04-03

Revised: 2024-06-28

Accepted: 2024-06-28

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยาม อำเภอสรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อสร้างสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง ประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยาม อำเภอสรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี และเพื่อประเมินคุณภาพสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง ประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยาม อำเภอสรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี

ผลการวิจัยพบว่าจากแนวคิดทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม สามารถนำมาใช้ในการอธิบายถึงความแตกต่างของรูปแบบพิธีกรรมประเพณีบุญกลางบ้านของชาวพวนบ้านดงกระทยาม ที่มีการนำวัสดุจากธรรมชาติในเขตโดยรอบตัวชุมชนอย่าง หญ้าคา มาใช้ประโยชน์ทั้งในการสร้างบ้านเรือน และ เครื่องอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต นำไปสู่การนำมาประยุกต์ในวัฒนธรรมประเพณีบุญกลางบ้าน โดยนำหญ้าคามาถักเป็นเชือกใช้แทนสายสิญจน์ตามรูปแบบพิธีกรรมบุญกลางบ้านทั่วไปของชาวพวน ส่งผลให้ประเพณีบุญกลางบ้านมีความละเอียดและประณีตในด้านการจัดประเพณี ความสวยงามของ หญ้าคาที่ถูกนำมาถักเป็นเชือก ถูกร้อยเรียงรอบตัวเรือนและระหว่างเรือนแต่ละหลังมาบรรจบกันที่ กลางหมู่บ้าน กลายมาเป็นอัตลักษณ์ทางสังคมที่ถูกแสดงตัวตนของชาวไทยพวนบ้านดงกระทยาม ผ่านพิธีกรรมประเพณีบุญกลางบ้านที่โดดเด่นของชาวไทยพวนบ้านดงกระทยามตามทฤษฎีอัตลักษณ์

คำสำคัญ: อัตลักษณ์, บุญกลางบ้าน, ไทยพวน

ABSTRACT

The objective of this research was to study cultural identity through the merit-making tradition of the Thai Phuan community. Dong Krathong Yam Subdistrict Si Maha Phot District Prachinburi Province To create video media about the tradition of making merit in the middle of the house of the Thai Phuan community. Dong Krathong Yam Subdistrict Si Maha Phot District Prachinburi Province and to assess the quality of the video media on the merit-making tradition of the Thai Phuan community. Dong Krathong Yam Subdistrict Si Maha Phot District Prachinburi Province.

The results of the research found that from the concept of cultural ecology theory Can be used to explain the differences in the form of the merit-making ritual in the home of the Puan people of Ban Dong Krathayam. where natural materials surrounding the community, such as thatch, are used to build houses Facilities for living Leading to its application in the traditional culture of Bun Klang Baan. By braiding grass into a rope to use as a holy cord according to the general merit-

making ceremony in the middle of the house of the Puan people. As a result, the Bun Klang Baan tradition is detailed and meticulous in its organization. The beauty of thatch grass being woven into a rope. They were strung around the houses and between each house, meeting in the middle of the village. It has become a social identity that is expressed by the Thai Phuan people of Ban Dong Krathayam through the distinctive merit-making ceremony of the Ban Klang Baan tradition of the Thai Phuan people of Ban Dong Krathayam according to identity theory.

Keywords: Identity, Boonklangban, Thai Puan

บทนำ

การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยาม อำเภอสริมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี เป็นเรื่องที่สำคัญเนื่องจากจะช่วยให้เข้าใจและรู้จักประเพณี บุญกลางบ้านได้มากขึ้น และเป็นการสืบสานประเพณีที่เคยมีอยู่ในชุมชนมาก่อน นอกจากนี้โครงการสร้างสื่อวีดิทัศน์เรื่อง ประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยาม จะช่วยสร้างแนวทางในการอนุรักษ์และต่อยอดประเพณีบุญกลางบ้านเพื่อให้ธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนไทยพวนยังคงอยู่ได้ในระยะยาว การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยาม อำเภอสริมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี เป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยสร้างเสริมวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนไทยพวนให้เป็นที่รู้จักและเหลืออยู่ในใจของคนไทยทุกคน ในปัจจุบันและในอนาคต ชุมชนของชาวไทยพวน การรักษาประเพณีและพิธีกรรมมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นสื่อกลางที่ชุมชนใช้เพื่อสื่อสารและเชื่อมโยงกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การปฏิบัติตามประเพณีและพิธีกรรมนี้ยังช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาหลักของชาวไทยพวน

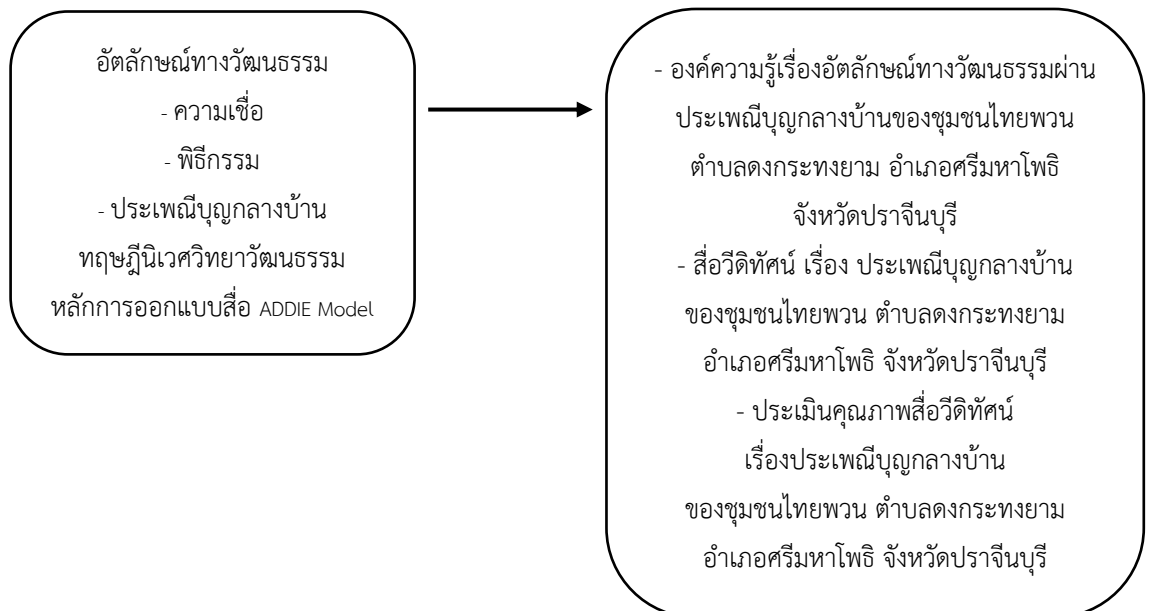
ประเพณีบุญกลางบ้านเป็นการแสดงความเชื่อในการกำจัดสิ่งไม่ดีออกจากชุมชนเพื่อสร้างความสงบและสุขสบายให้กับชุมชน การจัดพิธีบุญกลางบ้านที่ลานกลางหมู่บ้านช่วยสร้างความสัมพันธ์ดีในชุมชนและเสริมความเข้มแข็งในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน นอกจากนี้ยังเน้นความเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ของชุมชนด้วย ประเพณีนี้เป็นตัวอย่างที่ดีให้เห็นถึงความเชื่อและคุณค่าทางวัฒนธรรมของคนไทยที่น่าภูมิใจ

ผู้วิจัยเล็งเห็นความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยพวนในตำบลดงกระทยาม เน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ชุมชน โดยศึกษาประเพณีบุญกลางบ้าน เพื่อสร้างสื่อวีดิทัศน์เผยแพร่และอนุรักษ์ประเพณี ช่วยส่งเสริมการเข้าใจและรักษาประเพณีให้ยั่งยืน สนับสนุนความเชื่อมั่นและความเอื้ออาทรในสังคม สร้างแนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นในระยะยาว ช่วยสืบทอดและประชาสัมพันธ์คุณค่าทางวัฒนธรรมให้ต่อยอดไปในอนาคตอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยาม อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี
2. เพื่อสร้างสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง ประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยาม อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี
3. เพื่อประเมินคุณภาพสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง ประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยาม อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี

กรอบการวิเคราะห์

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดโครงการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) หรือผู้ที่มีประสบการณ์การประกอบพิธีกรรมบุญกลางบ้าน การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key Information) จะมีวิธีการเลือก แบบเจาะจง (Purposeful Sampling) ประกอบไปด้วย

1.1 ผู้ก่อตั้งพิธีภักดิ์พื้นบ้านไทยพวน บ้านดงกระทยาม จำนวน 1 คน
1.2 ผู้นำชุมชนบ้านใหม่ ตำบลดงกระทยาม อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายพวนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นผู้รวบรวมคนในหมู่บ้านให้มาร่วมกันทำกิจกรรมชุมชนและเป็นผู้มีประสบการณ์การประกอบพิธีกรรมบุญกลางบ้าน จำนวน 1 คน

1.3 ผู้อาวุโส ภายในชุมชนบ้านใหม่ ตำบลดงกระทยาม อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายพวนที่อยู่ในพื้นที่มากกว่าห้าสิบปีมีประสบการณ์การประกอบพิธีกรรมบุญกลางบ้านมาไม่ต่ำกว่าสิบปีรวมไปถึงเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีบุญกลางบ้าน จำนวน 3 คน

1.4 ชาวบ้าน ภายในชุมชนบ้านใหม่ ตำบลดงกระทยาม อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี เป็นชาวไทยเชื้อสายพวนที่อยู่ในพื้นที่มีประสบการณ์การประกอบพิธีกรรมบุญกลางบ้านมาไม่ต่ำกว่าสิบปี จำนวน 4 คน

การศึกษาในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบประเมินคุณภาพสื่อวิทัศน์ โดยดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ ผู้วิจัยกำหนดประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยระบุนายการข้อคำถามแต่ละประเด็น จัดทำโครงร่างแบบสัมภาษณ์และรายการข้อคำถามแต่ละประเด็น โดยอาจารย์ที่ปรึกษาว่าตรงตามข้อมูล

เนื้อหาครบถ้วนหรือไม่ จากนั้นนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา และนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ดร.ภูเนตุ จันทรจิต ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวิตรา ตันติมาลา และ ดร.อรรธรณ เชื้อน้อย ได้ตรวจสอบความเหมาะสม ความครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย แก้ไขและปรับปรุงให้เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ จึงได้นำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลศึกษาอัตลักษณ์ ความเชื่อและพิธีกรรมประเพณีบุญกลางบ้านของชาวไทยพวน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. อัตลักษณ์ทางสังคม

สุจรรยา โชติช่วง (2554) ได้อธิบายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ไว้ว่า อัตลักษณ์ หมายถึง คุณสมบัติหรือสิ่งที่แสดงออกมาถึงตัวตน เป็นสำนึกที่บุคคลรับรู้ และรู้ว่าตัวเขาคือใคร มีลักษณะอย่างไร มีวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ แบบแผนพฤติกรรม และลักษณะนิสัยอย่างไร มีความเหมือนและแตกต่างจากคนอื่นหรือกลุ่มอื่นอย่างไรสามารถแบ่งอัตลักษณ์ออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) คือ การแสดงออกถึงการรับรู้ และการรู้จักตนเอง จากการปฏิสัมพันธ์กับสังคมสภาพแวดล้อม ผ่านการแสดงออกมาในรูปแบบของสถานะ เช่น บทบาท หน้าที่ เพศ ตำแหน่ง

2. อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) คือ การแสดงออกผ่านสัญลักษณ์ที่มีความหมายเข้าใจร่วมกันของสังคมนั้นและการแสดงออกทางพิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ และปรากฏการณ์ทางสังคม ในส่วนนี้จะเรียกว่า “อัตลักษณ์ทางสังคม”

ในทางของสังคมวัฒนธรรมนั้น อัตลักษณ์ คือลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมที่ผู้คนหรือชุมชนซึ่งสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ (ปรววรรณ ทรงบัณฑิตย. 2549. อ้างใน นิวัติ ทองวล. 2559 : 9) โดยอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจะถูกแสดงออกผ่านระบบสัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นมาอย่าง ภาษา ดนตรี การแต่งกาย ภาพนิ่งหรือภาพเคลื่อนไหว วิถีชีวิต ประเพณี รูปแบบพิธีกรรม (Stuart Hall. 1992. อ้างใน สิริลักษณ์ พุทธิอานันต์. 2559 : 20)

2. ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา

ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา คือ ทฤษฎีที่ถูกนำมาใช้ในหลายแขนงของการศึกษา ในสาขาของมานุษยวิทยาจะศึกษาตัวตน กลุ่มผู้คน ในการดำรงชีวิต ในสาขาของสังคมวิทยานั้น จะศึกษาในแง่ของการทำความเข้าใจและเหล่าผู้คนในสังคมนั้น (สันต์ สุวัจนราภินันท์ และอภิญญา เฟื่องฟูสกุล. 2555 : 37) นำมาใช้ในการอธิบายประสบการณ์ วัฒนธรรม ประเพณี ของสังคม วัฒนธรรมนั้นจากข้อมูลที่มีอย่างตรงไปตรงมา มีวิธีการที่ยืดหยุ่นแต่ซับซ้อน ซึ่งวิธีการในแต่ละรูปแบบของการศึกษาแบบปรากฏการณ์วิทยานั้นจะมีความแตกต่างกันออกไป โดยผู้วิจัยที่ศึกษาตามวิธีการศึกษานี้จะต้องมีการแปลความหมายของประสบการณ์ตามการรับรู้ของผู้ที่อาศัยในสถานการณ์นั้น โดยเป็นอิสระจากแนวคิดและทฤษฎีอื่น (พระครูวินัยธร วุฒิชัย ขยวฑฺฒโน, แม่ชี เนตรนภา สุทธิรัตน์ และพระมหาจักรพล อาจารสุโก. 2564) ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาจึงเป็นทฤษฎีในระดับสากลที่ถูกใช้ในหลายแขนงของการศึกษา มุ่งเน้นการให้ความสำคัญของข้อมูลที่ได้ศึกษาและอธิบาย ตีความ แปลความจากข้อมูล ประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับมาอย่างตรงไปตรงมา

3. แนวคิดเกี่ยวกับหลักการออกแบบสื่อ ADDIE MODEL

การออกแบบสื่อวีดิทัศน์เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ของประเพณีบุญกลางบ้าน ในด้านความเชื่อและพิธีกรรม ซึ่งนำมาถึงบทบาทของผีปู่ย่าที่ส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิต โดยออกมาในรูปแบบของ สื่อประชาสัมพันธ์ชุมชน ตามแนวคิดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ว่า การประชาสัมพันธ์ คือ การกระทำที่เกิดจากการวางแผนล่วงหน้าใน การที่จะสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อก่อให้เกิดทัศนคติที่ดี ภาพพจน์ที่ดี อันจะนำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีระหว่างหน่วยงานและสาธารณชน ก่อให้เกิด การสนับสนุนและความร่วมมือขึ้น (เสรี วงษ์มณฑา. 2541 : 7 อ้างใน บุศรินทร์ หนูนภักดี. 2551 : ออนไลน์) เพื่อให้เกิดการรับรู้ร่วมกันของผู้คนในชุมชนเรื่องของประเพณีบุญกลางบ้าน และเป็นแนวทางในการส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีนี้ให้อารงอยู่ต่อไป โดยรูปแบบของสื่อจะใช้หลักการของ ADDIE Model เข้ามาเป็นกระบวนการในการพัฒนาสื่อ วีดิทัศน์ ซึ่งเป็นหลักการออกแบบสื่อที่มุ่งเน้นรายละเอียดทางด้านของข้อมูล และการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย ของสื่อ เพื่อให้ผลที่ออกมานั้นตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายให้ได้มากที่สุด

ผลการศึกษา

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยาม อำเภอสริมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี

จังหวัดปราจีนบุรี เป็นจังหวัดที่มีคนไทยเชื้อสายพวนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ได้อพยพมาจากเมืองเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยเข้ามาตั้งถิ่นฐานกันตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นเครือญาติเดียวกันกับจังหวัดนครนายก ชาวไทยพวนจะมีการแต่งกาย การใช้ภาษาพูดของพวนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ในสมัยก่อนบ้านเรือนของพวนแต่ละหลังนั้นจะไม่มีรั้วกัน ผู้คนก็สามารถเดินลัดผ่านเรือนได้ แสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของชาวไทยพวนที่มีความใจดี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เป็นกันเอง มีน้ำใจ ชาวไทยพวนตำบลดงกระทยาม ปฏิบัติยึดถือ โดยเฉพาะประเพณี ฮีต 12 คอง 14 อย่างเคร่งครัด มีการปฏิบัติประเพณีดั้งเดิมต่าง ๆ อย่างไม่ขาดในแต่ละปี ซึ่งในปัจจุบันมีการเลื่อนหายไปตามกาลเวลารูปแบบการจัดประเพณีก็เปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน ประเพณีบุญกลางบ้าน เป็นหนึ่งประเพณีประจำปี ซึ่งจะจัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ของทุก ๆ ปี ถือเป็นการทำบุญใหญ่ของหมู่บ้านชาวไทยพวน ที่ผู้คนในแต่ละครัวเรือนจะทำบุญร่วมกัน ชาวไทยพวนในบ้านดงกระทยามจะมีการถักหญ้าคา ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าในพื้นที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติอยู่มาก จนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งทางด้านการดำรงชีวิต และประกอบพิธีกรรม จะเห็นได้จากการนำไปมุงหลังคาบ้านของชุมชนในอดีต และปรับประยุกต์ใช้หญ้าคาจนเกิดเป็นอัตลักษณ์ของประเพณีบุญกลางบ้านในพื้นที่ของตน ซึ่งแตกต่างจากจังหวัดนครนายกในการใช้สายสิญจน์ในการประกอบพิธีกรรม แต่ในเรื่องความเชื่อยังคงยึดแนวคิดที่ว่าเป็นการขับไล่สิ่งชั่วร้ายให้ออกจากชุมชน ของพวกเขาและปกป้องภัยร้ายต่าง ๆ เหมือนกัน

โดยรูปแบบการจัดพิธีกรรมบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยาม จะนำหญ้าคา ที่ถักโยงไปตามแต่ละครัวเรือนจนถึงกลางหมู่บ้านเพื่อทำพิธีกรรม โดยจะจัดทั้งหมด 3 วัน และมีการเลี้ยงพระในวันที่ 3 ซึ่งแตกต่างจากชาวไทยพวนจังหวัดนครนายกที่จัดเพียง 2 วัน เนื่องจากทางพระภิกษุสงฆ์ได้มีการเลือกบทสวดที่จะทำพิธีให้เหมาะสมกับระยะเวลาและความเชื่อตั้งแต่โบราณที่สืบทอดกันมาของพื้นที่ ชาวบ้านก็จะเตรียมอาหารมาทำบุญตักบาตร และร่วมรับประทานอาหารด้วยกัน แล้วยังมีความสำคัญในเรื่องของการสร้างสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในตำบลให้ได้มาปฏิบัติประเพณีร่วมกัน และมีการสังสรรค์ สร้างความสามัคคีให้กับชาวบ้านในชุมชน

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบประเพณีบุญกลางบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน ด้านความเชื่อ

ความเชื่อของชาวพวน	บ้านดงกระทยาม	บ้านเกาะหวาย
1. การถือฮีต 12 คอง 14 อย่างเคร่งครัด	✓	✓
2. ประเพณีบุญกลางบ้านคือหนึ่งวันงานประเพณีในฮีต 12 ตามความเชื่อของชาวลาวแต่โบราณที่ปฏิบัติสืบทอดกัน	✓	✓
3. เชื่อว่าประเพณีบุญกลางบ้านเป็นงานบุญหมู่บ้าน ที่จะทำให้หมู่บ้านและผู้คนอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากภัยร้าย	✓	✓

จากตารางที่ 1 ชาวพวนบ้านดงกระทยาม จังหวัดปราจีนบุรี และบ้านเกาะหวาย จังหวัดนครนายก มีความเชื่อ และวัฒนธรรมที่เหมือนกันทุกประการ จากความความสัมพันธ์ทางเครือญาติจากบรรพบุรุษที่ลาว เมืองเชียงขวาง ก่อนจะอพยพเข้ามาในประเทศไทยในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกัน มีการนำความเชื่อฮีต 12 คอง 14 ซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวลาว รวมไปถึงการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านตามฮีต 12 ทั้งสองชุมชนยังคงความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีบุญกลางบ้านว่า คือ ประเพณีงานมงคลหมู่บ้านเพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้ายในหมู่บ้าน และปกป้องเหล่าอันตราย ภัยร้ายไม่ให้เข้ามารบกวนเหล่าชาวบ้านในการดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบประเพณีบุญกลางบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน ด้านพิธีกรรม

ลักษณะพิธีกรรม	บ้านดงกระทยาม	บ้านเกาะหวาย
1. วันเวลาการจัดประเพณี	15 ค่ำ เดือน 6	
2. ระยะเวลาของพิธีกรรม	3 วัน	2 วัน

ลักษณะพิธีกรรม	บ้านดงกระทยาม	บ้านเกาะหวาย
3. นิมนต์พระ	8 รูป	
4. บทสวด	เจริญพระพุทธคุณ, เจ็ดตำนาน	เจริญพระพุทธคุณ
5. การแต่งกาย	ชุดไทยพวนเดิม ผ้าซิ่น เสื้อคอกระเช้า	
6. การจัดโต๊ะหมู่บูชา	โต๊ะหมู่บูชาหมู่ 3 โต๊ะฐาน 1 ตัว โต๊ะเล็ก 3 ตัว กระจกธูป เชิงเทียน พานดอกไม้ แจกัน และพระพุทธรูป	
7. อุปกรณ์หลักในพิธีกรรม	เชือกห้อยคา	สายสัญญาณ
8. สิ่งของประกอบพิธีกรรม	ทรายใส่กระจกพร้อมดอกไม้ธูปเทียน	
9. อาหารที่นำมาตักบาตร	อาหารไทยพวน ตามที่ชาวบ้านทำมา	

จากตารางที่ 2 จะมีความแตกต่างดังนี้

1.1 รูปแบบของพิธีกรรม

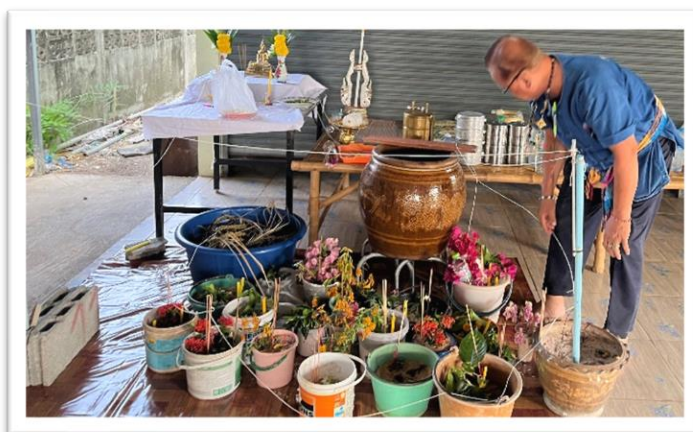
บุญกลางบ้านของชุมชนพวนบ้านดงกระทยาม และชุมชนพวนเกาะหวาย มีการกำหนดวันเวลาที่เหมือนกันตามฮีต 12 คือ ฮีตเดือนหก ซึ่งปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างไม่ขาด แต่พบความแตกต่างในส่วนหนึ่งของระยะเวลาของพิธีกรรม ซึ่งพวนบ้านดงกระทยามจะมีระยะเวลาการจัดพิธีกรรมอยู่ที่ 3 วัน และในส่วนของพวนเกาะหวายจะมีการจัดพิธีกรรมอยู่เพียง 2 วันเท่านั้น

- เกาะหวาย จะสวดเจริญพระพุทธคุณในเย็นวันที่ 1 และทำบุญเลี้ยงพระในเช้าวันที่ 2
- บ้านดงกระทยาม สวดเจริญพระพุทธคุณในเย็นวันที่ 1 และ 2 และทำบุญเลี้ยงพระในเช้าวันที่ 3

จากการศึกษาพบว่าระยะเวลาที่ต่างกัน มาจากรูปแบบการสวดของพระสงฆ์ ซึ่งมาจากบทสวดที่บ้านดงกระทยามใช้ คือ บทสวดเจริญพระพุทธคุณหรือบทมงคลทั่วไป และสิ่งที่เพิ่มขึ้นมาจากชุมชนพวนเกาะหวาย คือบทสวด 7 ตำนานที่มีความยาวของบท ทำให้ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดพิธีกรรมเพิ่มขึ้นไปด้วย จึงได้แบ่งสวดออกเป็น 2 วัน

ภาพที่ 1 ประเพณีบุญกลางบ้าน บ้านดงกระทยาม
ที่มา : (พิพิธภัณฑสถานบ้านไทยพวน บ้านดงกระทยาม. 2566)

ภาพที่ 2 ทรายและน้ำที่ชาวบ้านนำมาประกอบพิธี
ที่มา : (นวพล ทางาม. 2566)

1.2 อุปกรณ์หลักในพิธีกรรม

อุปกรณ์หลักในการใช้ประกอบพิธีกรรมประเพณีบุญกลาง ชาวพวนจะนำสายสิญจน์ ล้อมเรือนของตนเองและเชื่อมเข้าหากันทุกเรือน และปลายหางของสายสิญจน์จะนำไปร้อยกันอยู่ที่กลางหมู่บ้าน เพื่อประกอบพิธีกรรมจากพระสงฆ์ ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของพิธีกรรมบุญกลางบ้านในชุมชนบ้านดงกระทยามจะเห็นได้ชัดจากอุปกรณ์ประกอบพิธีกรรมนี้ โดยชาวพวนบ้านดงกระทยามจะนำหญ้าคามาร้อยกันเป็นเชือกและใช้แทนสายสิญจน์ตามรูปแบบทั่วไป เกิด

เป็นเอกลักษณ์และความสวยงาม แสดงให้เห็นถึงความประณีตและความละเอียดในการจัด
ประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนพวนบ้านดงกระโทงอย่างเห็นได้ชัด

ภาพที่ 3 เชือกหญ้าคาที่ผูกไว้รอบตัวเรือน
ที่มา : (กาญจนา หอมเย็น. 2566)

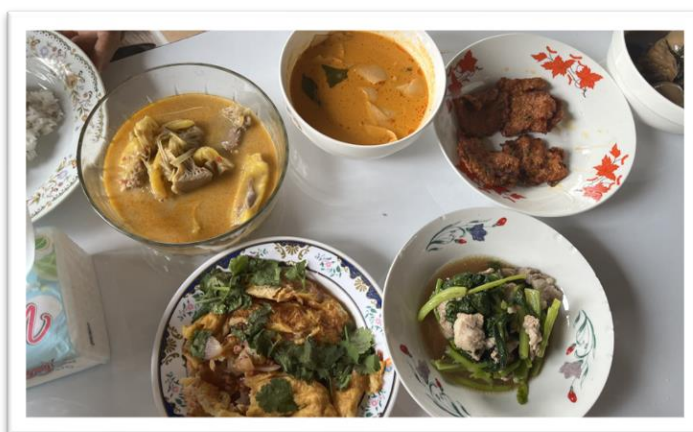
ภาพที่ 4 การถักหญ้าคา
ที่มา : (นพพล ทางาม. 2566)

1.3 อุปกรณ์อื่นในพิธีกรรม

พวบบ้านดงกระทยาม และพวบนเกะหวาย จะนำทรายใส่กระถางพร้อมดอกไม้ธูปเทียนมาประกอบพิธีกรรมเช่นเดียวกัน และในวันทำบุญ ตักบาตร เลี้ยงพระ ก็จะทำเอาอาหารซึ่งตามความสะดวกของแต่ละเรือน โดยจะเป็นอาหารไทยพวนเดิม เพื่อมาทำบุญ ตักบาตร เลี้ยงพระ และร่วมรับประทานอาหารกัน ในวันสุดท้ายของพิธีกรรมเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 5 ชาวบ้านตักบาตร
ที่มา : (กาญจนา หอมเย็น. 2566)

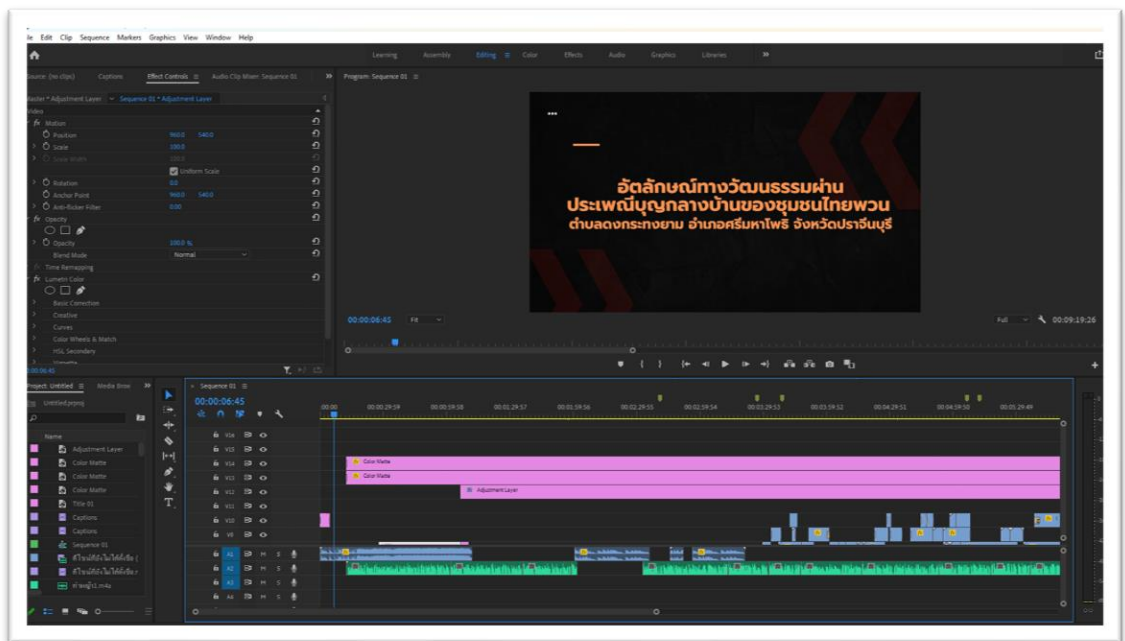
ภาพที่ 6 อาหารที่ชาวบ้านนำมาตักบาตรเลี้ยงพระ
ที่มา : (นพพล ทางาม. 2566)

2. เพื่อสร้างสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง ประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยาม อำเภอสริมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี

จากการใช้ขั้นตอนของ ADDIE Model ในการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง ประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยาม ซึ่งได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยยึดการศึกษาอัตลักษณ์ผ่านทางแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม มาวางแผนประชุมทีมวิจัยเพื่อทบทวนเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ในการลงพื้นที่ตำบลดงกระทยาม อำเภอสริมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี จึงดำเนินการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนและร่วมทำพิธีบุญกลางบ้านตลอดระยะเวลา 3 วัน หลังจากนั้นได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อทราบถึงองค์ประกอบต่างๆของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยามและประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน เช่น สถานที่ที่ใช้จัดพิธีกรรม รูปแบบการประกอบพิธีกรรม มาออกแบบซึ่งมีกระบวนการพิจารณาเลือกสื่อที่เหมาะสมที่จะไปถ่ายทอดในพิพิธภัณฑ์ไทยพวน ตำบลดงกระทยาม โดยวิธีการนำเสนอออกมาในรูปแบบสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง ประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยาม ความยาวประมาณ 5 นาที โดยมีรายละเอียดองค์ประกอบการนำเสนอด้านเนื้อหา องค์ประกอบด้านภาพ องค์ประกอบด้านการติดต่อ องค์ประกอบด้านเสียง องค์ประกอบด้านกราฟฟิก ซึ่งจะนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมมาจัดทำสคริปต์เรียงลำดับเรื่องราวของสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง ประเพณีบุญกลางบ้าน และร่างแบบของสื่อ ในด้านการพัฒนาสื่อก็ได้มีการเก็บข้อมูลเพื่อการพัฒนาสื่อ จากการลงพื้นที่สำรวจความคิดเห็นของคนชุมชนไทยพวน ตำบลบ้านดงกระทยาม เพื่อทำตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินงานตลอดจนการพัฒนาเค้าโครงเรื่องและบทที่จะใช้สำหรับการถ่ายทำ ซึ่งมีการตรวจสอบข้อมูลต่างๆ กับชุมชนตลอดเวลา เพื่อให้ได้บทที่มีเนื้อหาถูกต้องและสมบูรณ์มากที่สุด และเมื่อผลิตสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง ประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยามเสร็จ จึงได้นำไปทดลองใช้กับคนในชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยาม จำนวน 9 ราย และได้มีการประเมินสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง ประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวนตำบลดงกระทยามผ่าน Google form และนำข้อมูลมาวิเคราะห์

ภาพที่ 7 QR code สื่อวีดิทัศน์ เรื่องประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลงกระทง
ยาม อำเภอสรีมโหฬาร จังหวัดปราจีนบุรี
ที่มา : (https://youtu.be/ve_SfMmAjSs?si=PcLIC12196_49VOH.2566)

ภาพที่ 8 ขั้นตอนการตัดต่อสื่อวีดิทัศน์ ด้วยโปรแกรม Adobe Premiere Pro
ที่มา : (กาญจนา หอมเย็น. 2566)

เพื่อให้คนในชุมชนไทยพวน ตำบลงกระทงยาม จังหวัดปราจีนบุรี ได้มีส่วนร่วมในการรับ
องค์ความรู้และเกิดทักษะจากการลงมือปฏิบัติในการประชาสัมพันธ์ประเพณีบุญกลางบ้านผ่านสื่อวีดิ

ทัศน์ ชุมชนไทยพวนตำบลดงกระทยาม และสามารถใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารให้เกิดประโยชน์ นำเสนองานของตนเองได้ และช่วยให้ประเพณีของชุมชนยังคงอยู่คู่ชาวไทยพวน ตำบลดงกระทยาม จังหวัดปราจีนบุรี

3. เพื่อประเมินคุณภาพสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง ประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยาม อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี

พบว่า คุณภาพของสื่อวีดิทัศน์ เรื่องประเพณีบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยาม อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี จากการทดลองใช้สื่อกับผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นคนในชุมชนจำนวน 9 ราย ตามรูปแบบ ADDIE Model พบว่า อยู่ในระดับดี ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับดีมาก จำนวน 4 ข้อ และอยู่ในระดับดี จำนวน 5 ข้อ โดยข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x} = 5$, S.D. = 0) คือเรื่องเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ ส่วนข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ เรื่องขนาดตัวอักษรมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.2$, S.D. = 0.83) และ เรื่องความเหมาะสมในการใช้สี ($\bar{x} = 4.2$, S.D. = 0.44)

สรุปผลการศึกษา

พิธีกรรมบุญกลางบ้านของชุมชนไทยพวน ตำบลดงกระทยาม จังหวัดปราจีนบุรี จะนำหน้าคา ที่ถักโยงไปตามแต่ละครัวเรือนจนถึงกลางหมู่บ้านเพื่อทำพิธีกรรม ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าในพื้นที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติอยู่มาก จนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งทางด้านการดำรงชีวิต และประกอบพิธีกรรม จะเห็นได้ จากการนำไปมุ่งหลังคาบ้านของชุมชนในอดีต และปรับประยุกต์ใช้หน้าคาจนเกิดเป็น อัตลักษณ์ของประเพณีบุญกลางบ้านในพื้นที่ของตน โดยจะจัดทั้งหมด 3 วัน และมีการเลี้ยงพระในวันที่ 3 เนื่องจากทางพระภิกษุสงฆ์ได้มีการเลือกบทธวดที่จะทำพิธีให้เหมาะสมกับระยะเวลาและความเชื่อตั้งแต่โบราณที่สืบทอดกันมาของพื้นที่ ชาวบ้านก็จะเตรียมอาหารมาทำบุญตักบาตร และร่วมรับประทานอาหารด้วยกัน แล้วยังมีความสำคัญในเรื่องของการสร้างสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในตำบล ให้ได้มาปฏิบัติประเพณีร่วมกัน และมีการสร้างสรรค์ สร้างความสามัคคีให้กับชาวบ้านในชุมชน ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญ จึงดำเนินการผลิตสื่อวีดิทัศน์ เพื่อให้คนในชุมชนไทยพวนตำบลดงกระทยาม จังหวัดปราจีนบุรี ได้มีส่วนร่วมในการรับรองความรู้ และเกิดทักษะจากการลงมือปฏิบัติในการประชาสัมพันธ์ประเพณีบุญกลางบ้านผ่านสื่อวีดิทัศน์ชุมชนไทยพวนตำบลดงกระทยามและสามารถใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารให้เกิดประโยชน์ นำเสนอภูมิ

ปัญญาของตนเองได้ และช่วยให้ประเพณีของชุมชนยังคงอยู่คู่ชาวไทยพวน ตำบลดงกระทังยาม จังหวัดปราจีนบุรี

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ควรศึกษาการทำหลักสูตรในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เพื่อการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวไทยพวนที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ ผ่านทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อให้ได้รู้ถึงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนในมุมมองอื่น

REFERENCES

- นิวัติ ทองวล. (2559). “การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอยะรัง จังหวัดเลย (รายงานผลการวิจัย)”. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครราชสีมา
- บุศรินทร์ หนูนักดี. (2551). “ความรู้เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์”. สืบค้น 5 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/188676>
- พระครูวินัยธร วุฒิชัย ชยวฑฺฒโน, แม่ชีเนตรนภา สุทธิรัตน และพระมหาจักรพล อาจารย์โก. (2564). “ปรากฏการณ์ วิทยา The Phenomenology (รายงานผลการวิจัย)”. พังงา : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- สันต์ สุวัจนราภินันท์ และอภิญา เพื่องฟูสกุล. (2555). “ปรากฏการณ์วิทยา: ทบทวนการใช้ “รากเหง้าและอัตลักษณ์” ในวาทกรรม ของสถาปัตยกรรมไทยร่วมสมัย (รายงานผลการวิจัย)”. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สิริลักษณ์ พงษ์อินันต์. (2559). “การออกแบบอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอนุภูมิภาคกลุ่ม น้ำโขงไทยอย่างยั่งยืน (รายงานผลการวิจัย)”. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร
- สุจรรยา โชติช่วง. (2554). “การศึกษาสภาพการพัฒนา อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1”. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร